

לב הלימוד

תמצית וביאור של הלימוד, ספר משפטים
מבית הרמב"ם היומי.

הלכות טוען ונטען חלק ב'

פרק ח' - חזקת מטלטלים

חזקת בעלות במיטלטלין

כל דבר המיטלטל, חוץ מבעלי חיים, הנמצא תחת ידו של אדם, הרי הוא בחזקת שהוא שלו. החריג לכלל זה הוא: "דבר העשוי להשאיל ולהשכיר". כלומר: מטלטלים שנעשו בכוונה תחילה לשם השאלה או השכרה. חריגה נוספת נוגעת לטענת המחזיק שהכלי אכן שייך לתובע והוא בידו כמשכון, חוב וכיוצא בכל טענה בה מוודה הנתבע שיש לתובע בעלות על החפץ. במקרה כזה על הנתבע להישבע שבועה מהתורה כדי לקיים את טענתו.

פרק ט' - חזקות שאינן חזקות

שלושה, חזקתם אינה חזקה: חזקת אומן, הנחשד בגזל, ושניים המחזיקים.

פרק י' - חזקת דברים ניידיים

שני חריגים נוספים לחזקת מיטלטלין, אלו בעלי חיים ועבדים. בעלי חיים המסתובבים בחוצות, מי שתופס אותם אינו מוחזק בהם, שיכול - המערער - לומר מעצמו נכנס או אתה הכנסתו לביתך והחזקת בו והריהם בחזקת הבעלים הידוע שלהם. על יסוד אותו עקרון, אף עבדים גדולים, שיכולים להלוך, אין להן חזקה.

פרק י"א - קרקעות

עד כאן עסקנו בחזקת מיטלטלין, שמיקומם הפיזי יוצר את תוקף חזקתם. לעומתם, הקרקעות אינן בחזקת מי שיושב או משתמש בהם, אלא בחזקת בעליהן הידוע. מכל מקום קיימת אפשרות להגדיר בעלות על קרקע על יסוד חזקה. הליך זה נקרא: חזקת שלוש שנים - החזקת אדם בקרקע ואכילה מפירותיה במשך שלוש שנים, משמשת ראיה לבעלותו עליה. פרק הזמן של שלוש שנים נקבע מתוך הנחה, שעד שלוש שנים שומר הקונה על שטרו, שמא יבואו הבעלים לערער עליו, אבל יותר מכן אין אדם נזהר לשמור על שטרו.

פרק י"ב - פרטי חזקת שלוש שנים

כדי שחזקת ג' שנים תחול עליה לקיים את התנאים הבאים:

1. הנאה מלאה מהשדה כדרך בעלים
2. רציפות - שנות ההחזקה צריכות להיות מלאות ורצופות

תמצית וביאור של הלימוד, ספר משפטים
מבית הרמב"ם היומי.

פרק י"ג-י"ד - אלו שאין חזקתם תקפה

גם אם התקיימו כל התנאים האמורים, יש שהיושב בשדה, אין חזקתו חזקה מטעמים אחרים שעיקרם מבוסס על טעמה העיקרי של החזקה - ישיבה ללא מחאת הבעלים. לכן כל ששיבתו אינה מעוררת את מחאת הבעלים, אין חזקתו חזקה. ואלו הם:

1. קרובי משפחה
2. בעלי נאמנות עסקית
3. בעלי זרוע
4. מחזיק שאין לו טענה
5. חזקה בנכסי אלו שאינם מחזיקים - אין חלות לחזקה בנכסי: קטן, בורח - אדם שנמלט על נפשו, שדה שיושב בה בעל זרוע.

פרק ט"ו - ראיות וטענות בערער על קרקע

חזקה אינה ראייה בפני עצמה, אלא קיום מצב נתון על יסוד כללי החזקה. לכן הכלל בדיני חזקה הוא שכל ראייה של ממש, כגון שטר, או קדימות בירושה, הרי אלו קודמים לחזקה. כאשר יש שניים שמערערים זה על זה, תינתן השדה למי שטענתו וראייתו חזקים יותר. כאשר הראיות שקולות, מניחים את השדה בניהן ומי שיגבר, בראיות או בכוח, יזכה בה.

פרק י"ג-י"ד - אלו שאין חזקתם תקפה

גם אם התקיימו כל התנאים האמורים, יש שהיושב בשדה, אין חזקתו חזקה מטעמים אחרים שעיקרם מבוסס על טעמה העיקרי של החזקה - ישיבה ללא מחאת הבעלים. לכן כל ששיבתו אינה מעוררת את מחאת הבעלים, אין חזקתו חזקה. ואלו הם:

1. קרובי משפחה - אדם אינו מקפיד בנכסיו עם קרובי משפחתו, לכן ישיבתם בשדה איה ראייה שהיא שלהם.
2. בעלי נאמנות עסקית - בעל מלאכה, אריס, אפוטרופוס, שותף - כל אלו נאמנות עסקית עם בעל השדה, וישיבתם בשדה איננה נתפסת על ידו כאיום על בעלותו.
3. בעלי זרוע - אנשים אלימים או בעלי שררה שאין הבעלים מעז למחות בידם והוא הדין לגוי.
4. שאין להם טענה - כגון חרש, שוטה וקטן שאינם יכולים לטעון ואין תוקף לחזקה ללא טענת "מכורה ביד" וכדומה. אופנים נוספים:
5. חזקה ללא טענה - כשאין טענה המבססת את החזקה, או שהמחזיק הודה שהשדה של המערער היא ולא קנה אותה מידו.
6. חזקה בנכסי אלו שאינם מחזיקים - אין חלות לחזקה בנכסי: קטן, בורח - אדם שנמלט על נפשו, שדה שיושב בה בעל זרוע.

כשהביאו ראייה

האמורים בפרק הקודם, אם הביאו ראייה על כך שהשדה נמכרה להם וכדומה, מקיימים השדה בידם.

לב הלימוד

תמצית וביאור של הלימוד, ספר משפטים
מבית הרמב"ם היומי.

למעט הגזלן והבעל בנכסי אשתו, על נכסים שהאישה מקפידה שלא ימכרו, שאף אם הביאו ראייה, לא מקיימים השדה בידם.

פרק ט"ו - ראיות וטענות בערער על קרקע

חזקה אינה ראייה בפני עצמה, אלא קיום מצב נתון על יסוד כללי החזקה. לכן הכלל בדיני חזקה הוא שכל ראייה של ממש, כגון שטר, או קדימות בירושה, הרי אלו קודמים לחזקה. כאשר יש שניים שמערערים זה על זה, תינתן השדה למי שטענתו וראייתו חזקים יותר. כאשר הראיות שקולות, מניחים את השדה בניהן ומי שיגבר, בראיות או בכוח, יזכה בה. יש אפשרות לשנות ולהחליף את הטענה במהלך הדיון, בתנאי שהמשנה מספק הסבר-אמתלא טובה לשינוי טענתו. כמו בכל הלכות טוען ונטען, כאשר יש לבעל הטענה 'מיגו', נאמן אף שנדחתה ראייתו, כגון: שהוציא שטר מקיים כנגד המערער ועטן המערער שמזויף הוא, והודה המחזיק שהשטר מזויף, מכל מקום מקיימים השדה בידו משום ששטרו מקיים והיה יכול לשתוק ולזכות בה על ידו. כאשר אבדו גבולות השדה וכיוצא בזה כל דבר המציין את גבולות הנכס, אין המערער יכול לטעון טענה ברורה ודוחים את ערעורו.

פרק ט"ז - איבוד זכות הטענה; החזרת פירות שנאכלו שלא כדין; איסור טענת שקר

לאחר שלמדנו על הראיות והטענות בדין שדה, מלמד הרמב"ם שיש כאלו שאין להם זכות לטעון. הכלל הוא, שאדם מאבד את זכותו לערער על שדה אם עשה מעשה שמוכיח כי אין הוא הבעלים שלה. כגון: עד החתם על השטר - אינו יכול לטעון שהשדה שלו, שהרי סותר עדותו הראשונה שהעיד לפלוני שהשדה שלו. אמנם בדיבור בעלמא, כגון שיעץ לו לקנותה וכדומה, יכול לטעון אחר כך ששלו היא.

החזרת פירות

הביא המחזיק ראייה שאינה שלמה, כגון עד אחד המעיד שיש לו חזקה, מוציאים השדה מידו אך אינו חייב להשיב את מחיר הפירות שאכל משום שאין זו הכחשה, ושמה יש לו חזקה ואכל משלו, אלא שחסר לו עד להוכיח. לעומת זאת היו לו שני עדים שאכלה שנתיים בלבד, חייב להשיב שהרי אין לו חזקה כלל. אסור לטעון טענת שקר, גם אם האמת כדברי הטוען ורק משתמש בטענה שקרית על מנת להוציאה לאור.